

Munich Personal RePEc Archive

Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics

Chobanov, George and Egbert, Henrik and Gyuredzheklieva,
Albena

1 June 2006

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/56685/>
MPRA Paper No. 56685, posted 26 Jul 2014 08:46 UTC

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics

Предложения за измерване на „Транзакционния сектор“ от официалната статистика*

George Chobanov, Henrik Egbert, Albena Gyuredzheklieva
Георги Чобанов, Хенрик Егберт, Албена Гюреджеклиева

ABSTRACT

The measurement of transaction costs in an economy is a question of present interest and a difficult problem for every country. Attempts for measuring the transaction costs do not take effect mostly due to the fact that the data being gathered by the System of National Accounts do not correspond to the necessary for the measurement of transaction costs data, a fact that has motivated the authors of this paper to make a suggestion to the national statistics for changes in the official statistical studies that would largely improve the quality of transaction costs measurement.

Keywords: transaction sector; transaction costs; measuring transaction costs

РЕЗЮМЕ

Измерването на транзакционните разходи на едно национално стопанство е актуален и труден проблем за всяка страна. Опитите за измерването на транзакционните разходи не дават добри резултати главно поради факта, че данните които се събират по правилата на системата на националните сметки до голяма степен не съответстват на необходимите за предсмятането на транзакционните разходи данни, което мотивира авторите на статията да направят предложения към официалната статистика да се въведат статистически изследвания,

* Благодарим на Националния статистически институт на Република България за любезно предоставяните ни данни.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

които значително биха подобрили качеството на измерването на транзакционните разходи.

1. Въведение

Концепцията за транзакционните разходи като съставна част на Новата институционална икономика през последните години намери вече постоянно място в икономическата теория. Транзакционните разходи на една институция в широк смисъл представляват всички разходи, свързани с учредяването, поддръжката и експлоатацията и (виж Richter & Furubotn 2003 г.). По-голямата част от литературата за транзакционните разходи е описателно-аналитична. Само в една сравнително малка част от литературата се прави опит за емпирично измерване на транзакционните разходи (виж например обзора на Wang 2003 г.). Въпреки че при не малко стопански дейности транзакционните разходи съставляват най-голямата част от всички разходи, малко автори до сега са се опитвали да отчитат и да измерват транзакционните разходи на националното стопанство като цяло. От една страна причината за това е, че въобще е трудно да се дефинират транзакционните разходи, защото това понятие има много и различни по смисъл начини на употреба. От друга страна, причината е, че подходящите данни могат да се набавят от официалната статистика непряко и само частично или изобщо не са в наличност понеже въобще не се събират.

Нашата цел в тази статия е да представим една начална постановка, която да покаже, как може да бъде улеснено измерването на транзакционните разходи на едно национално стопанство. Нашият стремеж е да постигнем тази цел заедно с официалната статистика. Изхождаме от това, че от макроикономическите данни за едно национално стопанство може да се формира „транзакционен сектор”, в който да бъдат обхванати голяма част от транзакционните разходи на стопанството. Ние извеждаме на преден план проблеми и предлагаме таблици, които официалната статистика би могла да използва, за да улесни учените при пресмятането на транзакционните разходи. Успеха на това начинание ще означава, че е направена важна крачка в развитието на емпиричната теория за транзакционните разходи.

Първо правим литературен обзор на най-важните приноси в тази област предхождащи нашата работа, след което изясняваме в

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

основни линии концепцията за измерване на транзакционния сектор, такава каквато е използвана досега. В последната част предлагаме в схематичен вид таблици, чието въвеждане от официалната статистика съществено би улеснило бъдещото измерване на транзакционните разходи. Наясно сме, че тази статия, представлява само един начален, при това даже и непълен опит в тази посока.

2. Литературен обзор

Измерване на транзакционните разходи на едно национално стопанство се прави за първи път от Wallis & North (1986 г.). Те се опитват да измерят част от транзакционните разходи на американската икономика за периода 1870-1970 г. За целта те използват концепцията за транзакционните услуги (*transaction services*), която обхваща в едно цяло силно различаващи се дефиниции за транзакционните разходи и ги съчленява в една обща концепция. Те използват понятието транзакционен сектор (*transaction sector*), което въобще не съществува в системата на националните сметки.

Концепцията за измерването се базира на данни, които преобладаващо произхождат от официалната статистика. Този опит да се измерват общите транзакционните разходи на националното стопанство беше остро критикуван от Davis (1986 г.). Основната критика на Davis (1986 г., стр. 52) се състои в това, че официалните статистики се събират за други цели, а не за измерване на транзакционни разходи и поради това не могат да бъдат използвани за тази цел без изменение или безкритично. Нашата статия взема под внимание точно тази критика и именно поради това прави едни начални предложения за събирането и обработката на данни, които непосредствено да служат за измерване на транзакционните разходи, вместо да се използват данни заместители. Може би именно критиката на Davis е причината за това концепцията на Wallis & North да бъде разпространена върху други национални стопанства с голямо закъснение във времето. Едва през 1998 г. Dollery & Leong отразяват развитието на транзакционните разходи на австралийското стопанство посредством едно дългогодишно изследване от 80 години, през 1999 г. Dagnino–Pastore & Farina правят подобни изследвания за аржентинското национално стопанство, а Ghertman

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

(1998 г.) се опитва да измерва транзакционния сектор на стопанствата на Франция, Германия, Япония и САЩ.¹

Трансформацията на източноевропейските национални стопанства е свързана с дълбоки институционални изменения. Тези трансформационни процеси представляват всъщност радикални институционални изменения. Изглежда естествено да се предположи, че за по-ефективното функциониране на пазарния механизъм, транзакционният сектор в източно и югоизточноевропейските страни в преход от началото на деветдесетте години значително е нарастнал и ще нараства още. Във връзка с тази идея Sulejewicz & Graca (2005 г.) правят опит да обхванат транзакционния сектор в Полша. При това те използват развитите от Dollery & Leong (1998 г.) категории на дейностите в националното стопанство и приспособяват тези категории към класификацията на стопанските дейности NACE.² Това приспособяване на класификацията е много полезно за нашето изследване, тъй като ние можем да я използваме по същия начин за повечето области на българската статистика. Като резултат на своето изследване Sulejewicz & Graca (2005 г.) установяват, че транзакционните разходи на Полша в частния сектор от 1996 г. до 2002 г. силно са нарастнали. В следващия раздел ние накратко ще представим идеята за транзакционния сектор на Wallis & North (1986 г.).

3. Концепцията на транзакционния сектор

Основополагащата идея на Wallis & North е проста. Всички разходи, които възникват в едно национално стопанство, могат да бъдат разделени на производствени разходи (наречени от тях трансформационни разходи) и транзакционни разходи. Транзакционните разходи на едно национално стопанство могат да бъдат намерени само косвено, защото в официалната статистика (в частност в системата на националните сметки) се дават само данни за производството. Проблемите, които възникват при косвеното намиране на транзакционните разходи, се свеждат до това, кои

¹ Benham & Benham (2000 г.) предлагат алтернативен подход на подхода Wallis & North за измерване на транзакционните разходи. За сравнение на транзакционните разходи между различни страни и по-специално между Бразилия и Чили, сравни освен това и с Stone, Levy & Paredes (1996 г.).

² Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

сектори, дейности и действия в едно национално стопанство следва да се причислят към транзакционния сектор.

Тъй като в транзакционния сектор могат да бъдат обхванати само такива разходи, които вече са отразени в други събрани от официалната статистика данни, Wallis & North (1986г.) говорят също така и за транзакционни услуги (*transaction services*). Транзакционните услуги поради това са само наблюдаемата, т.е. обхванатата от официалната статистика част от общите транзакционни разходи на едно национално стопанство. С други думи, това е тази част на всички транзакционни разходи, която възниква в резултат на осъществените на пазара сделки (пазарния обмен). (Тъй като определянето на транзакционния сектор се свежда до величини като брутен вътрешен продукт, цени, заплати и т.н., то общата критика за статистическите данни се отнася със същата сила и за определянето на транзакционния сектор.) При намирането на транзакционните разходи се вземат под внимание две мерни концепции.

Първо се отчитат всички ресурси, които се влагат за подготовка на пазара на транзакционните услуги. При това определени частни стопански дейности се класифицират като транзакционни промишлености (*transaction industries*). Към тях, според Wallis & North се причисляват например финансите, застраховането, търговията на едро, на дребно и с недвижими имуществва. Тъй като държавата също предоставя транзакционни услуги, то разходите за определени държавни дейности, като например сигурност и защита на собствеността, могат да бъдат причислени директно към транзакционния сектор.

Второ, отчитат се и транзакционите разходи, които възникват в такива частни предприятия или фирми, които не принадлежат на транзакционните промишлености (*transaction industries*), т.е. в предприятия от нетранзакционните промишлености. Смисълът на това отчитане е, че във всяко производствено предприятие има лица, извършващи дейности, които еднозначно се числят към транзакционните услуги (*transaction services*) и които се наричат професии от тип I. Това означава, че няма предприятия само с производствени и без никакви транзакционни дейности. Транзакционните разходи се свеждат по този начин до дейностите, които определени лица извършват в производствените отрасли, като се преценява до каква степен тези дейности се отнасят или не се

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

отнасят към транзакционните услуги (*transaction services*). Ако едно лице извършва както транзакционни така и нетранзакционни професионални дейности, то неговата професия ще наричаме професия от тип II.

Като мярка за тези транзакционни разходи се използват заплатите на онези лица, които са привлечени в изпълнението на транзакционна дейност, като сумата от всички заплати в последствие се добавя към транзакционния сектор.

Идеята за формиране и измерване на транзакционен сектор в едно национално стопанство е представена в синтезиран вид на фигура 1. Тя е проста, но нейната реализация е трудна. Трудностите бихме могли да групираме в следните области от проблеми:

1. Конкретизацията в отнасянето на отделните сектори към транзакционната или към нетранзакционната област. Този проблем преди всичко е въпрос на дефиниция. Смислени основания за отнасянето към едната или другата област във всеки конкретен случай сигурно ще могат да бъдат посочени. Поради това и проблемът не изглежда да е нерешим.
2. Статистически данни има вече както за транзакционните производства (*transaction industries*) в частния сектор, така и за транзакционните услуги (*transaction services*) в общественния сектор. Проблемите тук се свеждат до недостатъчната разчлененост на официалните статистики, така че тези проблеми са в тежест на точността на изследванията. На този проблем обръщат внимание също така Sulejewicz & Graca (2005г.) в тяхното изследване за Полша.
3. Най-големите проблеми възникват в областта на нетранзакционните производства (*nontransaction industries*). От една страна е трудно да се състави списък от дейности/професии, които еднозначно могат да бъдат отнесени към транзакционните дейности (*transaction activities*). Тук първата част от проблема се свежда до дефиницията на понятието дейност/професия, поради което и Davis (1986 г.) в своята работа предлага това понятие да се обобщи. Вторият още по-тежък проблем се състои в пресмятането на транзакционните разходи, за което са необходими заплатите на отделните сектори, а освен това е необходимо да се знае как процентно са разпределени транзакционните дейности в професиите на всички работещи по сектори.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Фигура 1. Формиране и измерване на транзакционен сектор

Елементи на транзакционния сектор	Измерване чрез
Частен транзакционен сектор	
Транзакционни производства в частния сектор, които произвеждат само транзакционни стоки и услуги <ul style="list-style-type: none"> • търговия • финанси • застраховане 	Стойността на всички ресурси, използвани в тези производства и разходите за осъществяванеот им
Обществен транзакционен сектор	
Транзакционни услуги предоставяни от правителството и цялата управленска администрация като обществени блага. <ul style="list-style-type: none"> • Външна сигурност, национална отбрана • Вътрешна сигурност, полиция • Образование • Здравеопазване • Социална осигуреност • Защита на правата на собственост изпълнение на договори 	Всички ресурси и разходи, използвани от правителството и цялата управленска администрация за предоставянето на тези услуги
Транзакционни услуги в производствения сектор	
<ul style="list-style-type: none"> • Транзакционните услуги, които се предлагат в производствения сектор от професии от тип I • Транзакционните услуги, които се предлагат в производствения сектор от професии от тип II 	Сумата от заплатите на заетите в производствения сектор професии от тип I и транзакционните дялове от заплатите на професиите от тип II
Общо	Сума от ресурси и разходи на транзакционния сектор

Източник: Фигура 1 се базира на *Wallis & North* (1986г.).

4. Проблема с причисляването на професиите към транзакционния сектор

Един централен проблем на който обръща внимание още Davis (1986 г.), е причисляването на определени професии към транзакционния сектор. Съществуват професии в които се извършват само транзакционни дейности (професии от тип I) и които може като цяло да бъдат отнесени към транзакционния сектор.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

В една не малка част от професиите обаче се извършват както дейности, които могат да бъдат отнесени, така и дейности, които не могат да бъдат отнесени към транзакционния сектор (професии от тип II). Това означава, че част от професията може да бъде отнесена към транзакционния, а останалата част към нетранзакционния сектор, което налага за всяка професия да се оценява в проценти дела на дейностите, които се отнасят към транзакционния сектор. За да конкретизираме казаното, във фигура 2 сме представили произволно избрани професии от Националната класификация на професиите и длъжностите 2005, в сила от 1 януари 2006 година (Милчо Димитров, Иван Нейков, Евгени Евгениев, Мария Антова, Галя Божанова, 2006 г.), като сме отразили вида им и сме се опитали за оценим транзакционните им дялове.

Например, може се счита, че дейността на един юристконсулт обхваща в най-голяма степен дейности, които трябва да бъдат причислени към транзакционния сектор, поради което оценяваме дейностите в професията на юриста като 100% транзакционни, поради което и професията на юриста може да се разглежда като професия от тип I.

Професията на ръководен кадър в производствена дейност, включва транзакционни дейности като например контрол на други работници, обмен на информация с по-високопоставени и т.н. от една страна, но от друга страна предполага и поне в известна степен, пряко или косвено, негово участие или роля в производството. Да приемем, че в около 80% от своето работно време той извършва транзакционни действия, което ще означава, че 80% от заплатата му следва да се отчита на сметката на транзакционния сектор, а останалите 20% - да се отчитат за производствена дейност. По подобен начин са дадени и примерни разпределения на транзакционните и нетранзакционните разходи за други типични представители на професии като ръководен кадър в големи промишлени предприятия, ръководен кадър в малки и средни предприятия (администратор на хотел), дребен фермер (пчелар), неквалифициран работник (докер), които са професии от тип II.

Фигура 2. Примери за процентно разпределение на транзакционните и нетранзакционните дейности.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Номер по НКПД	Професия по НКПД	Процент от работното време изразходвано за транзакционни дейности	Процент от работното време изразходвано за не-транзакционни дейности	Тип на професията
2429 7007	Юристконсулт	100	0	I
3159 3008	Ръководител движение	80	20	II
4222 3001	Администратор на хотел	50	50	II
6123 2007	Фермер, пчелар	10	90	II
9333 0001	Докер	0	100	II

Открит остава въпроса как да се определи процентното разделяне на дяловете на транзакционни и не-транзакционни дейности в рамките на една професия. За да дадем отговор на този въпрос ще разгледаме по-детайлно стопанския процес в термините на системата на националните сметки.

5. Транзакционни действия и дейности в системата на националните сметки

5.1 Стопански процес, стопански субекти, стопански дейности

Тъй като смисълът на стопанската дейност е да задоволява потребностите на хората с блага (стоки и услуги), в националното стопанство постоянно тече стопанският процес, който обхваща всички стопански дейности, необходими за производството, разпределението и потреблението на благата. Стопанският процес се осъществява от стопански субекти, които извършват стопански дейности със стопански обекти. Стопанските субекти наричани още стопански единици се класифицират в следните еднородни групи наричани още сектори: предприятия, домакинства, държава, чужбина

Стопанските дейности, които извършват стопанските единици в тези сектори, могат да бъдат описани по следния начин:

Предприятията произвеждат блага (стоки и услуги), като използват труд и капитал и влагат като суровини други блага, които те купуват от други предприятия или стопански субекти.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Произведените блага предприятията продават на други предприятия или стопански субекти, които ги използват могат да ги използват като суровини за някакво друго производство, да ги капитализират като ги превърнат в средства за производство или да ги използват за крайно потребление.

Домакинствата предлагат на предприятията и на държавата труд и капитал, а купуват от тях и потребяват блага.

Държавата произвежда обществени блага (външна сигурност, вътрешен ред, социални, информационни, образователни, здравни и други услуги), като използва земя, труд и капитал. Държавата събира данъци, за да финансира производството на обществени блага и провежда икономическа и социална политика, като изплаща субсидии на предприятия и социални помощи на домакинства.

В сектор чужбина са обхванати тези стопански единици извън страната, които осъществяват внос или износ със стопански единици от страната.

Стопанските дейности в системата на националните сметки се класифицират в следните категории:

- I. Създаването на доход чрез производството на блага (стоки и услуги)
- II. Получаването на доход и използване му, например за купуване на блага
- III. Образуване на активи (капитализация)
- IV. Финансиращи дейности

Тези дейности включват и стопанските транзакции.

5.2 Класификация на стопанските транзакции

Стопанска транзакция или сделка наричаме преминаването на един стопански обект (благо или стопански иск; claim, англ.; Forderung, нем.) от един стопански субект към друг стопански субект.

Транзакциите биват едностранни или двустранни. Едностранна или едностранна е транзакцията когато един стопански субект прехвърля на друг стопански субект някакъв стопански обект, без да получава нищо в замяна. Типични примери за едностранни транзакции за даренията, държаните субсидии за предприятията, социалните помощи за домакинствата. Двустранна или двупосочна е транзакцията при която стопанският субект, който прехвърля стопански обект на друг стопански субект, получава от

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

него за компенсация друг стопански обект. Типични примери за двустранни транзакции са покупко-продажби или натурални замени.

Различните форми стопански транзакции са представени на фигура 3. от позицията на единият от двамата участници в транзакцията, като едностранните или едностранните транзакции са включени в схемата като случаи при които срещу благо или иск се получава нищо, а транзакцията давам НИЩО получавам НИЩО не е отбелязана понеже не променя нищо. Ще разгледаме последователно тези форми.

		ПОЛУЧАВАМ		
		БЛАГО	ИСК	НИЩО
ДАВАМ	БЛАГО	ББ		
	ИСК	ИБ	ИИ	
	НИЩО	НБ	НИ	

Фигура 3. Възможни форми на стопански транзакции.

ББ) Давам БЛАГО получавам БЛАГО е стопанска транзакция (сделка), която се нарича натурална замяна. В съвременното стопанство тя играе второстепенна роля.

ИБ) Давам ИСК получавам БЛАГО е стопанска транзакция, която се нарича покупка от гледна точка на купувача. Ако разглеждаме тази транзакция от гледна точка на другия участник, на продавача, тази транзакция се нарича продажба, поради което транзакцията е всъщност покупко-продажба.

ИИ) Давам ИСК получавам ИСК е стопанска транзакция при която става покупко-продажба на икове или финансова транзакция, например на ценни книжа, акции, облигации срещу пари, на една валута срещу друга валута.

НБ) Давам НИЩО получавам БЛАГО е едностранна транзакция, която се нарича дарение на благо.

НИ) Давам НИЩО получавам ИСК е едностранна транзакция, която се нарича дарение на иск. Примери за дарение на икове са социалните помощи на държавата за домакинствата, субсидиите на държавата за предприятията, както и даренията на пари или други финансови активи.

Освен разгледаните дотук форми на транзакции, различаваме още пазарни и непазарни транзакции. Обикновено, транзакциите са пазарни. Съществуват обаче и транзакции, които не са пазарни. Те

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

имат междинен, допълващ характер и формално не минават през пазара. Пример за непазарна транзакция е производството на блага или производствени мощности за самозадоволяване. Изграждането уред или инсталация от едно предприятие за собствено ползване се отчита като транзакцията покупка, понеже този уред или инсталация увеличава дълготрайните материални активи на предприятието и в двата случая, когато са произведени за самозадоволяване или когато са придобити чрез пазара. Изграждането на жилище от частно домакинство се отчита като производствена дейност на предприятие, макар че производствената дейност не е типична за домакинствата и също се счита за транзакция покупка. Освен това за частните домакинства се отчита транзакцията наем на жилище, т.е. покупка на правото за ползване на жилище не само когато домакинството действително живее под наем, но и фиктивен наем, когато домакинството ползва собствено жилище.

5.3 Стопански операции и дължности

Стопанска дейност формално се осъществява чрез последователност от стопански операции, наричани още стопански действия. Стопанска дейност е например производството на хляб. То е дълга и разклонена последователност от стопански операции. Стопанските операции разделяме на две категории: производствени и транзакционни.

Производствена е всяка стопанска операция, които променя стопанския обект върху който се прилага, добавяйки му стойност. Мелничарят, който смела пшеница на брашно извършва производствена стопанска операция, която превръща пшеницата в брашно, като и добавя и стойност. Автомонтьорът, който ремонтира повреден автомобил, отстранява повредата, променя състоянието на автомобила и по този начин извършва производствена операция.

Транзакционна е всяка стопанска операция, които не променя самия стопанския обект, но може да промени други негови характеристики като собственост или местоположение. Покупката на брашно, транспортирането на хляб, администриращите стопанските дейности операции са транзакционни.

Стопанският субект осъществява своята стопанска дейност посредством последователност от стопански операции, които са определящи за неговата професионална дейност.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Длъжност или щат ще наричаме професионална заетост, която се определя от списък от стопански операции наричан още длъжностна характеристика, които един стопански субект се задължава да изпълнява като участник в стопанския процес. Една част от стопанските операции T_1, T_2, \dots, T_s в една длъжностна характеристика са транзакционни, а останалите P_1, P_2, \dots, P_{m-s} са производствени.

По правило, всеки работещ в едно предприятие е назначен на определена длъжност, което означава, че в рамките на работното време той изпълнява операции вписани в длъжностната му характеристика. Работното време O на всеки работещ в едно предприятие, което примерно е осем часа дневно, се разпределя по естествен начин на n подинтервали от време O_1, O_2, \dots, O_n в които той извършва някаква стопанска операция вписана в длъжностната му характеристика. В една част, например k на брой интервали от време с номера t_1, t_2, \dots, t_k работещият извършва транзакционни операции, а в останалите интервали с номера p_1, p_2, \dots, p_{n-k} , работещият извършва производствени операции. Общото време O_T , което работещият извършва транзакционни операции може да се пресметне по формулата:

$$O_T = O_{t_1} + O_{t_2} + \dots + O_{t_k} \quad (1)$$

Дела (частта) от работното време R_T , в което работещият извършва транзакционни операции е равен на:

$$R_T = \frac{O_T}{O} \quad (2)$$

Работещият получава заплата (надница) W_T за работното време R_T като част от общата заплата W за извършени транзакционни операции, която се пресмята по формулата:

$$W_T = R_T W = \frac{O_T}{O} W \quad (3)$$

За да се определи W_T е необходимо да се оцени O_T понеже O и W са известни. Оценка на O_T може да се намери въз основа на статистически данни за времената, в които работещият извършва транзакционни операции. Тези статистически данни биха могли да бъдат събрани в рамките на едно мащабно статистическо изследване, което би могла да проведе може би само официалната статистика.

This is a Working Paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Giuredzheklieva, A. (2006): Suggestions for Measuring the Transaction Sector by the Official Statistics (Предложения за измерване на транзакционния сектор от официалната статистика), *Statistica* (Journal of the National Statistical Institute of Bulgaria), 2006, 2, 49-63.

Литература

- Benham, A.; Benham, L.** 2000: Measuring the costs of exchange, in: Ménard, C. (ed.): *Institutions, Contracts and Organizations*, Cheltenham: Edward Elgar, 367—375.
- Dagnino-Pastore, J.M.; Farina, P.E.** 1999: Transaction Costs in Argentina (Paper presented at the 3rd Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, Washington, 16-18 September). (<http://www.isnie.org/ISNIE99/Papers/pastore.pdf>).
- Davis, L.E.** 1986: Comment (on North and Wallis), in: Engerman, S.L.; Gallman, R.E. (eds.): *Long-Term Factors in American Economic Growth*, Chicago and London: University of Chicago Press, 149-161.
- Димитров, М.; Нейков И., Евгениев Е.; Антова М., Божанова, Г.** 2006: Националната класификация на професиите и длъжностите в сила от 1 януари 2006 година, ИК „Труд и право“, София.
- Dollery, V.E.; Leong, W.H.** 1998: Measuring the transaction sector in the Australian Economy 1911 – 1991, *Australian Economic History Review*, 38, 3, 207-231.
- Ghertman, M.** 1998: Measuring Macro-economic Transaction Costs – a Comparative Perspective and Possible Policy Implications (Paper presented at the 2nd Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics). (www.isnie.org/ISNIE98/Ghertman.doc).
- Richter, R.; Furubotn, E.G.** 2003: *Neue Institutionenökonomik*, 3rd edition, Tuebingen: Mohr Siebeck.
- Stone, A.; Levy, B.; Paredes, R.** 1996: Public institutions and private transactions: a comparative analysis of the legal and regulatory environment for business transactions in Brazil and Chile, in: Alston, L.; Eggertsson, T.; North, D. (eds): *Empirical Studies in Institutional Change*, Cambridge: Cambridge University Press, 95-128.
- Sulejewicz, A.; Graca, P.** 2005: *Measuring the Transaction Sector in the Polish Economy, 1996 – 2002* (Paper presented at the 9th Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, Barcelona, 22-25 September).
- Wallis, J.J.; North, D.C.** 1986: Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870-1970, in: Engerman, S.L.; Gallman, R.E. (eds.): *Long-Term Factors in American Economic Growth*, Chicago and London: University of Chicago Press, 95-148.
- Wang, N.** 2003: *Measuring Transaction Costs: An Incomplete Survey* (Ronald Coase Institute Working Papers, No. 2.). (<http://coase.org/workingpapers/wp-2.pdf>).